

Ferenc Nemet

BANATSKI APOSTOL MILOSRĐA

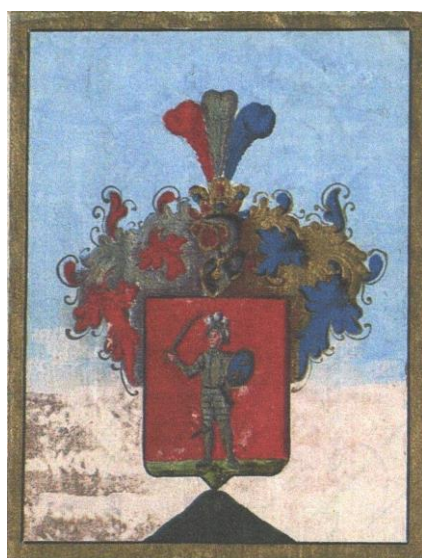
"Ko je odveka za druge živeo..."

Satmari Mihanovič Karolina (Ana)

SZATHMÁRY MIHANOVICH KAROLINA (ANNA)

(Veliki Bečkerek, 28. juli 1799. - Veliki Bečkerek, 22. septembar 1867.)

Svoj životni vek velikodušna dobrotvorka započinje u poslednjoj godini 18. veka u Velikom Bečkereku (1779.), koji nakon ponovnog pripajanja južnih županija postaje sedište Torontalske županije. Bio je to naočit gradić u srcu Banata, u kojem je zasedala županijska uprava, zajedno sa obrazovanim i uglađenim službenicima i županijskim zvaničnicima. Na samom kraju 18. veka, tu se nastanjuje ugledna porodica Mihanovič (Mihanovich), tj pukovnik Mihanovič Bonaventura (Mihanovich Bonaventura), oficir Nemačko-Banatskog vojnog puka, sa suprugom Terezijom Rošič (Rosits Terézia). Časni oficir sa plemićkom titulom i porodičnim grbom je zasigurno bio u bliskom kontaktu sa tadašnjim istaknutim predstavnicima Torontalske županije, a zbog svog zvanja porodici je pripao i određeni status u društvenom životu Banata. Prema našim saznanjima Mihanoviči su imali troje djece: Ištvana (István), Karolinu-Anu (Karolina- Anna) i Mariju Anu Tereziju Karolinu (Mária Anna Terézia Karolina).

Plemićki grb porodice Mihanovič (1808)

Ana Karolina, rođena 28. jula 1799. godine, blagoslovljena je od Adama Magdiča, (Magdics Ádám), cenjenog rimokatoličkog sveštenika u Velikom Bečkereku (u staroj rimokatoličkoj crkvi koja je bila na mestu sadašnje, koju je uništio veliki požar 1807. godine kada je i pola grada stradalo). Rošič Johana (Rosits Johanna) i njen suprug, držali su je ispod svete vodice, i odavde je krenuo da se razvija njen plemeniti životni put, s glavnom idejom vodiljom da se pruža pomoć ugroženima, da se daruje i žrtvuje zarad plemenitih ciljeva.

Die	17	Barbaram hujatem	joannis Schlegel et berga Conjug.	maria langbr =eglin.	Idem
Die	28 ^{ma}	Carolinam Arnham D ^{tt} D ^{tt}	Spitab. D ^{na} D ^{na} Festung Mikhanovics Julij. Reg. Seumans Ill ^l ica Conjug. Majoris. et D ^{na} Ther ^g is Reg. Conj.	D ^{no} Joanne Rosits Civis. et Anna Conjuge	Adamo Magdič V ^l . D. et Carochy
Augusto	7 ^{ma}	Joannem ex Szekely	Joanis Olah. et. Anna Lea Conj.	Stephano D ^{er} , et Rosa Conjuge	Idem

Rođenje Karoline je zabeleženo u matičnoj knjizi rođenih (1799.)

Nažalost, nema puno podataka o njenoj mladosti, već na osnovu njenih kasnijih aktivnosti možemo zaključiti, da je uzorno vaspitana u duhu ideala i morala katoličke vere, a na temelju toga kasnije je razvijala svoje dobročiniteljstvo i humanizam.

Negde oko 1825-26, na početku doba reforme, koje je sa sobom donelo brojne inovacije, inicijativu i procvat nacionalnog identiteta (možemo reći, u sjajno vreme buđenja nacionalne svesti), Karolina je upoznala Satmari Šamuela (Szathmáry Sámuel), mladog županijskog inženjera prijatne spoljašnosti, i od tada im je sudbina izpreplitana: 40 godina živeli su u sretnom braku pritom čineći sve za sveopšte dobro tu, na južnim krajevima.

Mihanovič Karolina (Mihanovich Karolina)

Satmari Šamuel (Szathmáry Sámuel)

Životni put Šamuela Satmarija započeo je u Miškolcu (Miskolc), iz okruga Boršod (Borsod), 25. septembra 1796. godine, kada se rodio kao sin plemenitog Šamuela Satmarija (Szathmáry Sámuel) i Marije Rože (Rózsa Mária) koji su bili reformatorske veroispovesti, a kršteno ime dobio po ocu, Šamuelu. Kako je to Đula Halmi (Halmy Gyula) rekao, "darovali su društvu čoveka od rada i karaktera", koji je "dostojan hvale i dugog sećanja".

O njegovoj karijeri se već može malo detaljnije govoriti. Tokom detinjstva, brižni i radni roditelji pomno su ga pratili i izveli ga na pravi životni put. Prema Đuli Halmiju, "školovanje je započeo u reformatorskom Liceju (Lyceum) u Miškolcu, koje je svugde i uvek sa zahvalnošću spominjao kao obrazovnu instituciju, kojoj duguje svoje osnovno usavršavanje; jer ova nastavna institucija omogućila mu je da se njegova duša zainteresuje za nauku, i probudila želju za višim

ciljevima! Odavde je otišao u Šárošpatak (Sárospatak) da sluša filozofiju i pravo, ali njegova duša ostaje nezadovoljena, bez obzira na rigorozne teorijske nauke, pa kreće na Univerzitet u Pešti (Pest) i Beču (Bécs), da srcem i dušom sluša egzaktne nauke, gde ga je nesvakidašnja marljivost i entuzijizam prema njima, dovela do inženjerske diplome, koja se u to doba veoma retko dobijala.

Nauka i rad, kao osvajačka oružja moći poslužili su Šamuelu Satmariju da krene u život, ali umesto da živi običnim porodičnim životom, on postaje rado viđen gost u višim krugovima, gde su mu u veličini i snazi karaktera i po uglednom poslu prepoznavali ličnost, koja obećava. "

Kao što Zoltan Kalapiš (Kalapis Zoltán) piše, "diplomu je dobio 4. aprila 1819. na čuvenom *Institutum Geometricum*-u ". Veoma rano, kad je imao samo 25 godina postao je inženjer županije Torontal, nastavljajući rad svog prethodnika, Jožefa Fišera (Fischer József), koji nimalo nije bio lak, ali je bio blagorodan u odbrani protiv poplava i u odvodnjavanju. Najveći problem u to vreme u Torontalskoj županiji bile su poplave i močvare, koje su ometale razvoj poljoprivredne proizvodnje. Primarni cilj je bio da reke Tisa (Tisza), i pre svega, Begej (Bega) postalu plovne, a mladi inženjer se svojski trudio, zajedno sa ostalim inženjerima iz perioda mađarske reforme, da reši ove probleme. Njegova karijera dostiže vrhunac 1830, kada se radi na velikom poduhvatu u odbrani protiv poplava i odvodnjavanju, a važnu prekretnicu predstavlja iskopavanje novog toka reke Tise između Sanada (Szanád) i Sente (Zenta) 1823, zatim 1824. mere preduzete za sprečavanje izlivanja Tise u okolini Padeja (Padé), 1826. izgradnja Žabaljske (zsablyai rév) brane (u atarima Araca (Aradác), Lukinog Sela (Lukácsfalva) i Ečke (Écska)), koja je spasila 15 000 hektara obradivog zemljišta od poplava, izgradnja nasipa duž Tise, itd.

Kao što je Bela Gonda (Gonda Béla) napisao, Torontalska županija zauzimala je veoma značajno mesto u Mađarskoj poljoprivredi koja je „ odveć i nadaleko bila poznata po blagorodnim pšeničnim poljima. Međutim, vekovima većina ove bujne zemlje bila je prepuštena na milost i nemilost Tise. Smrdljive močvare su se stvarale na najplodnijoj zemlji, kao i more tršćanika, tamo gde su poljoprivredni elementi od životne važnosti mogli da niknu." Jačanje odbrambenih nasipa duž obale Tise i reke Maroš (Maros) počelo je 1822. u okviru protiv-poplavnih radova ", na osnovu inženjerskih planova Šamuela Satmarija " a završeno je tek 1840. godine. Važan događaj u eri mađarske reforme bila je poseta Sečenji Ištvana (Széchenyi István) južnim krajevima. Tokom jedne posete Senti 1833, lično se upoznao sa Satmarijem, koji ga je informisao o odbrambenim radovima od poplava u Torontalskoj županiji. To potvrđuju i zapisi u Sečenjijevom dnevniku.

Iako je u prvoj polovini 19. veka najvažniji inženjerski zadatak u Torontalskoj županiji bila odbrana od poplava, Šamuel Satmari je ipak svoju stručnost usmerio i ka drugim pravcima: Prema pretpostavkama, 1830-ih godina u malom Somboru prema njegovim planovima izgrađen je dvorac Ronai (Rónay-kúria) u neoklasičnom stilu, kao i žitnice.

Dvorac Ronai i žitnica u malom Somboru.

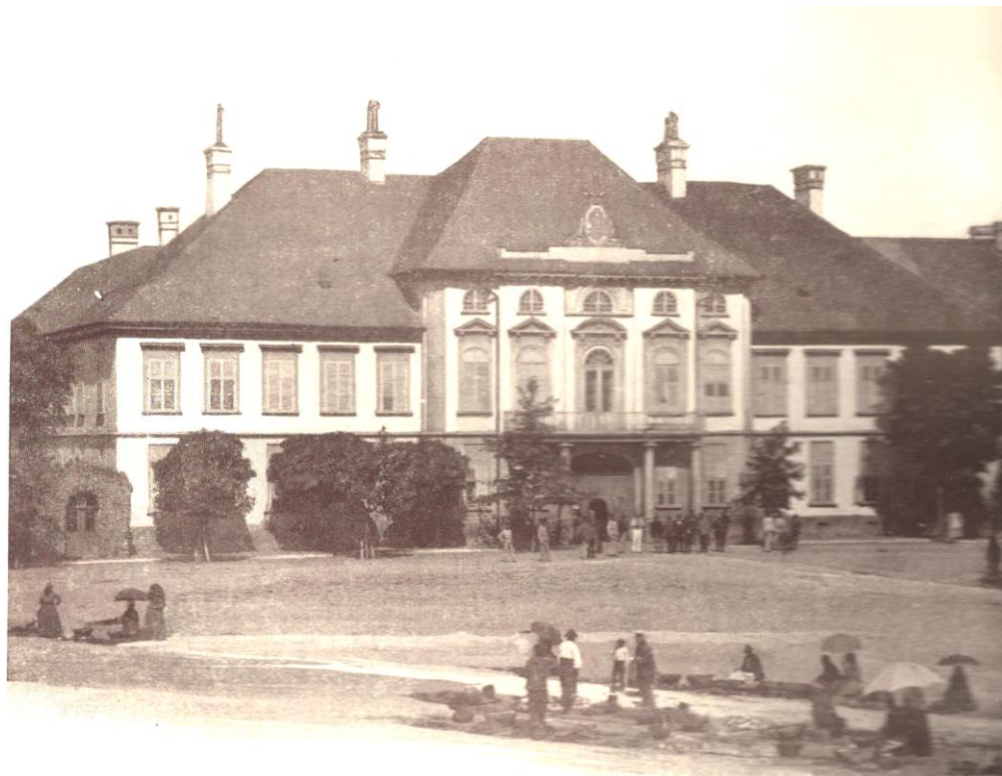
Istovremeno, verovatno po nalogu Torontalske županije sačinio je planove nekih velikih javnih objekata u prvoj polovini 19. veka.

Šamuel Satmari bio je glavni inženjer Torontalske županije nekoliko godina, a kasnije i njen glavni blagajnik, potom 1851-52 prvi sudija kraljevskog privremenog nacionalnog suda. Osim toga, dobio je i titulu Kraljevskog savetnika. Prema Zoltanu Kalapišu, nakon rata za nezavisnost, oni su ga uglavnom zapostavili. Očigledno je da nije više bio na javnoj funkciji, tako da su njegove pionirske mere regulacije vode i radovi na odbrani od poplava polako zaboravljeni. Ali se sećanja na njega još uvek čuvaju u rukom ispisanim kartama sa njegovim potpisom, koje se mogu naći u Mađarskom nacionalnom arhivu u Budimpešti i u Arhivi Vojvodine.

Nije nam poznato gde i kada su Šamuel i Karolina stupili u brak, ali neki podaci ukazuju na to, da su se 1826. ili 1827. godine venčali, najverovatnije u Velikom Bečkereku. Pošto je mladoženja bio reformatorske veroispovesti, a mlada rimokatoličke, pretpostavlja se, da su samo sa posebnom crkvenom dozvolom mogli da se uzmu.

Veliki Bečkerek je 1830 - 40-tih godina nudi uzavrlu sliku o gradu, koji se posle katastrofalnog požara 1807. godine iz pepela uzdigao i počeo da se obnavlja. Mladom Šamuelu Satmariju je već odobreno da radi na Gradskoj kući županije sagrađenoj 1820. godine po

planovima inženjera županije Jožefa Fišera. Na kraju 18. veka politički i intelektualni život Banata fokusiran je oko Velikog Bečkereka: tu je županijska administracija, gradske i županijske kancelarije, tu se okupljaju službenici, tu je stecište notara, izvršitelja i zemljoposjednika, jednom rečju, tu sve vrvi od života.

Stara Gradska kuća, gde je Satmari radio.

Pravi procvat je zapravo mogao započeti tek 1830-1840-tih godina prošlog veka, u tadašnjem sedištu županije sa oko 15.000 stanovnika. Prateći brzu urbanizaciju u periodu Reformacije javlja se potreba za kulturnim uzdizanjem, tako da dolazi do procvata kulturnog života.

Tradicija mađarske glume u Velikom Bečkereku može se pratiti još od 1832. godine. Ovo su počeci, kada su organizovane uglavnom povremene posete, gostovanja ili učestvovanje na županijskim sastancima radi zabave “nekih krugova i redova” ili i oni nastupi, koji su usledili posle nekih drugih zvaničnih poziva, pošto je trebalo obezbediti gledalište - punu kuću, družini zadovoljavajući prihod, ukratko, da bi se moglo živeti. List Taršalkodo (Társalkodó) /Družbenik/ piše 1832. godine da je pozorišna kompanija iz Košica, (Kassa), pod upravom Berzevicija

(kasnije grofa Čakija) (Berzeviczy, gróf Csáki), tokom leta imala uspješan izlet po županijama Temeš (Temes) i Torontal (Torontál). U avgustu 1832. godine, kada je Ignac Hertelendi (Hertelendy Ignác) primljen na poslaničko mesto, publiku su zabavljali isti glumci. Trupa je pripadala izvrsnom komičaru Palu Silađiju (Szilágyi Pál). Tokom 14 dana izveli su 14 opera! Do 1839. godine putujući glumci igrali su u velikoj sali Gradske kuće županije ili u zgradi Trezorske žitnice, dok 1839. godine zgrada žitnice na glavnom trgu nije preuređena u pozorišnu zgradu. Tako su glumci dobili krov nad glavom. Grad je (1840.) prvo iznajmljivao, i na kraju (1847.) kupio zgradu pozorišta od porodice Đerčanfi (Gyertyánffy), čiji su članovi " sa privatnim pozorištem izgrađenim u svojoj palati rešili problem pozorišta u Velikom Bečkereku". Ovde su Bečkerečani mogli da vide, na primer družine Kilenji Davida (Kilényi Dávid), Silađi Pala (Szilágyi Pál) i Orsag Janoša (Országh János), kao i da se dive gospođi Deri (Déryné), Priel Karolini (Prielle Kornélia), Amaliji Sabo (Szabó Amália), Munkači Flori (Munkácsy Flóra) i Serdahelji Jožefu (Szerdahelyi József), Feleki Miklošu, (Feleky Miklós) Čisararu (Csíszár) i Đulajju (Gyulay). Neke od ovih predstava verovatno je posetio i bračni par Satmari.

Veliki Bečkerek 1870-tih godina

1844. godine lokalni umetnici postali su sve popularniji u Bečkereku, pa su otpočeli sa izvođenjem svojih pozorišnih predstava. To je bila komedija Ignaca Nađa- Obnova (Nagy Ignác vígjátéka, a Tisztújítás), koju su 23. aprila 1844. godine izveli pomoću nekih "poslovnih prijatelja".

U isto vreme, kada je Veliki Bečkerek dobio stalnu salu za pozorište, počeo je i muzički život da se razvija. 1838. godine, pored postojećih amatera, kvalitetan češki orkestar se skrasio u gradu na Begeju, gdje su školovani muzičari svirali . Interesantno je napomenuti da je u jesen 1846. godine u gradu gostovao Franc List (Liszt Ferenc), svetski poznati pijanista. "Svetski poznati muzičar i kompozitor došao je kod prvog župana Karačonji Lasla (Karátsonyi László) kao gost; čak mu je i svirao u kući pred brojnim gostima. "Njegovom klavirskom izvođenju verovatno su prisustvovali i Satmarijevi.

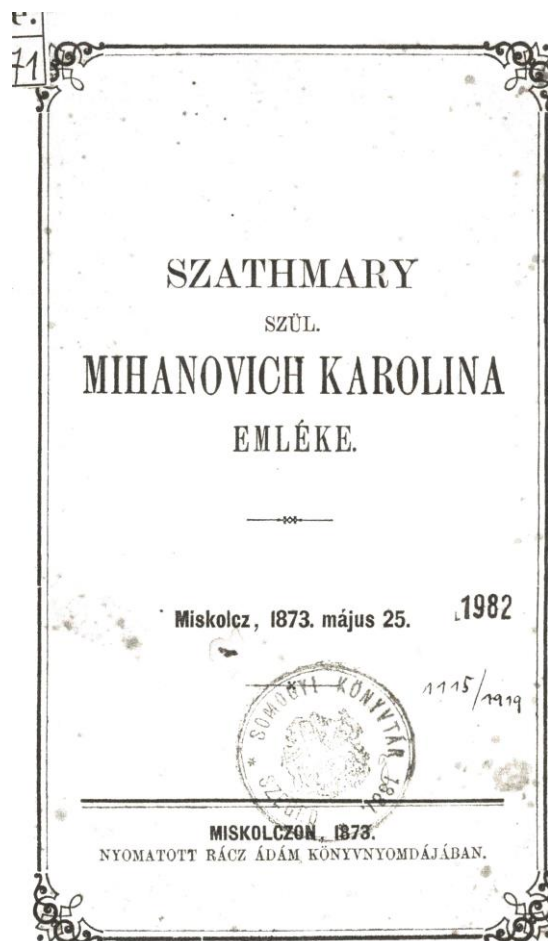
1833. godine osnovan je prvi kazino u Velikom Bečkereku, jedan od najstarijih vojvođanskih kazina, a 1834. godine Ištvan Sečenji postaje počasni član.

Pravu srednju škola Veliki Bečkerek dobija tek na jesen 1846. godine kada je Gimnazija započela s radom posvećena brizi Pijarističkog reda. Gospodska ulica br. 3, iza Gradske kuće otvorila je svoja vrata 1847. oktobra - novembra prvoj štampariji u Velikom Bečkereku, Pleic Paul Ferencu (Franz Paul Pleitz) rodnom iz Regensburga, tj. njegovoj tipografskoj firmi, koja je stvorila uslove za izdavanje dela domaćih autora, objavljivanje novina i časopisa. Prvi broj nemačkog nedeljnika Gross-Beckereker Vochenblatt je izašao iz štampe 4. januara 1851, šaljući poruku, da je u gradu na Begeju pokrenuto izdavanje novina.

1839. godine Elek Fenješ (Fényes Elek) piše da je " Veliki Bečkerek veoma lepa varošica i privlačno sedište Torontalske županije, pored ...reke Begej, po kojoj se može voziti brodićem. (...) Kuće su uglavnom prekrivene crepom, a ulice su sasvim uredne. Ima 5 crkava i županijsku Gradsku kuću u kojima Torontal drži svoje skupštine i tribine; poštu i poresku upravu, 2 kazina, pozorište, 2 apoteke, pivnicu. Stanovništvo broji 15.544 duša, uključujući 3.968 Katolika, 604 Evangelika, 66 Reformatora, 10.398 Pravoslavaca, 508 Jevreja. Što se jezika tiče, oni su Srbi, Nemci, Mađari, Vlasi (Rumuni), Slovaci i Bugari. Najvažnija je trgovina žitaricama, govedima i sirovom kožom; ima brojnih majstora; (...) Jagodinjak im je najlepší u okrugu; ima i šumarak ". Upravo tada, u 1840-tim, grad doživljava svoj procvat. Prema Mencer Lipotu (Menczer Lipót) "Veliki Bečkerek je 1840. godine, možda čak i mnogo ranije, imao bogato, u mnogim aspektima inteligentno i građansko, samostalno razmišljajuće stanovništvo, samim tim, što je imao svoj uređeni savet, a kasnije i svoj građanski zakonodavni organ (gradski verbalni sud), sve na osnovu

dozvole dobijene od Marije Terezije, tako da su građani članove saveta i sudije birali po sopstvenom izboru. Građanstvo je verovatno steklo više iskustva učešćem u javnom životu nego ona većina plemstva s pravom da rukovodi zasedanjima županije, koji su se nazivali javnim ili uglavnom opanak plemićima, jer su se samo malobrojni odazivali na retko sazvane velike skupštine županije, a u velikom broju kada je trebalo izabrati novu upravu i izaslanike, i to dva izaslanika za celu županiju. "

Jedan od kurioziteta bračnog života supružnika Satmari, pa čak i neka vrsta unutrašnje misterije, bilo je, da se nisu opterećivali činjenicom, da su različite veroispovesti, niti je to stalo na put njihovoj sreći. Baš naprotiv, a to je bilo veoma retka pojava u doba reformacije, oboje su bili aktivno uključeni u podržavanju sopstvenih religija, bez da je to dovelo do ikakvog neslaganja među njima. Ovo je u svakom slučaju veliki primer međusobne religiozne tolerancije.

Spomenar izdat u čast Satmari Karoline u Miškolcu (1873)

O njihovom bračnom životu, koji je trajao četiri decenije, Đula Halmi piše da je "slatki odnos, srećan savez (bio) gde je muškarac glava, a žena srce, isti po osećanjima i mislima, ovo udruženje je lepota harmonije porodičnog mira, gde stranke ne haju za spoljašnu svet, već se srcem i dušom trude, da se međusobno uzdižu i služe nesebičnim ciljevima. U takvom je savezu živeo potonji Šamuel Satmari sa (...) Mihanovich Karolinom, koja je zaista bila druga polovina njegovog bića, životni eho njegovih osećanja i misli."

Karolina je u svom braku, "negovala i razvijala klice čiste pobožnosti u svom srcu; to seme je sadila i širila i u društvenom životu, koji je postao previše svetovan; Pokušavala je da izmiri različite verske zajednice, koje su zbog ovozemaljskih i materijalističkih razmirica ponekad stale jedna protiv drugie kao neprijatelji; Bila je pobornik religioznosti zasnovanog na skromnosti i bratskoj ljubavi, kao verni pratioci razvoja građanstva i prosvetljenja. (...) Mogla je da vidi da je hrišćanska uzvišena društvena dogma, prema kojoj svi smo mi braća i sestre u Hristu, i bićemo jedno stado, s jednim pastirom, - u naše vreme postala je samo visokoparna teorija: ipak o jakoj joj volji govore stavke u velikodušnom testamentu, u kojem ona, kao Rimokatolkinja, ostavlja nasleđe Reformatorskoj crkvi, Augsburškom redu, Srpskim i Jevrejskim verskim zajednicama, bez obzira na versku pripadnost siročadi, udovicama i bolnicama. I dok to čini, ona uzvikuje: Zahvaljujem se Tebi nebeski Oče za svu dobrotu, koju si mi dao! Ovi izlivi zahvalnosti i nesebična žrtvovanja dostojni jednog pravog hrišćanskog vernika živopisno svedoče o čistoj veri pokojne gospodarice, a njen duh, što je delao uz pomoć našeg Gospoda, Oca Našeg, je neuništiv zalog toga. "

Tokom 1830-ih Šamuel Satmari aktivno učestvuje u radu tada još jedinstvene evangelističko-reformatorske, tj. protestantske crkve u Velikom Bečkereku, a bio je i član upravnog odbora. Kada je veliko- bečkerečka Ujedinjena evangelistička crkva 1838. nameravala da osnuje Protestantsku nacionalnu školu u gradu, na sastanku iza zatvorenih vrata, "Satmari Šamuel inženjer i sudija Torontalske županije" je takođe bio prisutan, i oduševljeno podržao ideju o osnivanju planirane škole, koja je 1839. u jesen otpočela sa blagoslovenim radom. U cilju stvaranja fonda za školu, sam je donirao 400 forinti, a pored toga se obavezao da organizuje skupljane sredstava po Banatu. Od skoro 173 donatora uskoro je prikupljeno 5000 forinti, što je omogućilo otvaranje obrazovne institucije. Dva nastavnika, entuzijaste Đerđ Benko (Benkó György) i Ečedi Janoš (Ecsedy János) su započeli sa radom, pod upravom školskog nadzornika Satmari Šamuela. Iako se radilo o "Velikoj protestantskoj nacionalnoj školi", ustanova je bila otvorena za " studente svih veroispovesti" koji su mogli uz ista prava, pored plaćanja školarine da

je pohađaju. 1850. škola je završila sa delatnošću, pošto je od jeseni 1846. grad dobio Pijarističku gimnaziju, koja je u velikoj meri preuzela na sebe obrazovanje učenika u gradu i okolini.

Još za života mnogo puta je priložima podržavao plemenite poduhvate, tako da je 1860. poklonio 105 forinti za Melanhtonov (Melanchton) spomenik, a godinu dana kasnije, kada je pokrenut pokret za otkup porodične biblioteke Radai (Ráday), ponudio je 200 forinti. Posle njegove smrti ova dela milosrđa nastavila je supruga Karolina.

Životni put Šamuela Satmarija prekinuto je dve godine pre potpisivanja Nagodbe sa Austrijom: umro je 30. avgusta 1865. u Velikom Bečkereku, u dobi od 69 godina. Grobni natpis mu je bio sledeće sadržine: " U ovom grobu počiva telo Satmari Šamuela kraljevskog odbornika - s njim je njegova neutešna žena izgubila zaštitnika i najveće ovozemaljsko svetovno blago, pravi prijatelji svog besprekornog bliskog prijatelja, a poštovaoci pravih vrednosti jednog uspešnog, radnog i vrednog građanina.

Karolina je poživela još dve godine posle smrti svog muža, a te dve godine posvetila je dobročiniteljstvu, koje je još za života svog muža započela s njim. Ove dve godine provedene u udovištvu su bile "period običnog života u samoći, velikog posla i pripreme ka višim sferama." 22. septembra 1867. u 6 časova uveče, u dobi od 67 godina ona umire, ali ne pre nego što joj je Janoš Varadi (Várady János) rimokatolički sveštenik dao poslednje pomazanje.

Sve što nije mogla da učini i završi tokom svog života zajedno sa mužem, ona je to odradila u svom testamentu, bogato darivajući javne ustanove: škole, muzeje, crkve...

Izvršitelj testamenta, Lazar Vidič (Vidits Lázár) kraljevski savetnik iz Velike Kikinde, mesec dana nakon Karolinine smrti 20. oktobra, 1867. objavljuje prodaju spratnih zgrada na glavnom trgu putem javne licitacije. Radilo se o Hotelu *Mađarskom kralju*, koji je "Sazidan od čvrstog materijala, pokriven keramičkim crepom", štalama, žitnicima i drugim pomoćnim objektima na toj parceli, čija je vrednost tada procenjena na 65000 forinti.

Inače otvaranje oporuke je privuklo veliku pažnju svuda po Banatu, u tolikoj meri, da su i novine pisale o tome:

V o k a l e s.

Die am 22. September l. J. hier verstorbene k. Rathswitwe, **Caroline v. Szathmáry** geb. v. **Mihanovich**, hat laut Testament der ungar. Akademie 10,000 fl., dem Verein der schönen Künste in Pest 5000 fl., dem Landes-Museum 3000 fl., den Miskolczer und Sárospataker ref. Hochschulen je 5000 fl., — zusammen 28,000 fl. vermacht. — Ferner hat die Verstorbene ihren Verwandten Legate von 10,000, 2000, 3000, 6000 und 2000 fl., zusammen 23,000 fl., — zum Baue einer reformirten Kirche in Gr.-Becskerek 2500 fl., — der evangelischen und der serbischen Kirche hier je 200 fl., der hies. israel. Kultusgemeinde 100 fl., — dem hies. Spitalfonde 400 fl., — den Armen 400 fl., sowie 1900 fl. an verschiedene Personen, — zusammen wieder 28,700 fl. testirt. — Ihren Garten in der Vorstadt Amerika hat die Erblasserin dem hiesigen Gymnasial-Lehrkörper mit der Bedingung vermacht: daß dieser Garten den Namen „Szathmáry“ führen soll, daß jährlich 4 katholische, 2 serbische, 2 reformirte und 2 evangelische, zusammen 10 arme Knaben ohne Schulgeld aufzunehmen und mit Schulbüchern zu versehen seien, — endlich widmete sie im Namen ihres sel. Gatten dem hiesigen reform. Schulfonde 2865 fl. in Bergwerk-Unionsaktien. — Das ganze übrige Vermögen hat sie dem Zwecke der Errichtung eines Frauen-Klosters nächst der St. Wendelin-Kapelle gewidmet, und dasselbe als Universalerin erklärt, sowie den jeweiligen hochw. Esanäder Diözesan-Bischof die Oberaufsicht zu führen gebeten. — In einem Codicill bestimmt die edle Verbliebene für Kirchengerschaften von China Silber 9 Pf. Silber, 134 fl. Silberzwanziger, 34 Stück Thaler und andere Werthgegenstände und Prätiösen, und ist der Wunsch ausgedrückt, daß der Kirchenbau sobald als möglich in Angriff genommen werde.

Segen ihrem Andenken!

Dank der edlen Beschützerin der Wissenschaft, Volksbildung und Humanität!

Velikobečkerečki Vohenblat je objavio članak u sadržini testamenta (12. oktobar 1867.)

Ovoliko interesovanje nije bilo slučajno, bilo je za očekivati da će većina Satmari zaostavštine otići u dobrotvorne svrhe. To se odmah potvrdilo prilikom čitanja oporuke. 12. oktobra 1867. u Velikobečkerečkom Vohenblatu piše, da Satmari Karolina u svom testamentu ostavlja 10 000 forinti (u hartijama od vrednosti) Mađarskoj akademiji nauka, 5000 forinti Društvu lepih umetnosti u Budimpešti, 3000 forinti Mađarskom nacionalnom muzeju, po 5000 forinti Gimnaziji - Liceju u Miskolcu i Višoj školi u Šarošpataku. Pored toga, Karolina je osnovala razne fondacije u vrednosti od 23.000 forinti. Pored toga, 2500 ft je ostavila za buduće troškove izgradnje Reformatorske Crkve u Velikom Bečkereku, 200-200 ft za Evangelističku i Pravoslavnu crkvu, 100 ft Jevrejskoj verskoj zajednici, 400 ft Fondaciji za bolnicu, 1900 ft različitim pojedincima / siromašnima. Prihod od Satmari-bašte u delu grada zvanog Amerika, prema zaostavštini, omogućiti će da svake godine 10 studenata različitih nacionalnosti uči u Gimnaziji u Velikom Bečkereku. Fond Reformatorske škole je dobio 2.865 forinti u akcijama. Međutim, jedan od najvažnijih stavki testamenta je bila pozamašna svota namenjena izgradnji samostana i škole za devojke, čije je mesto naznačila da bude pored bivše kapele Sv. Vendela.

Testament završava sledećim rečima: "Ja i moj pokojni suprug smo uvereni da obrazovne institucije predstavljaју stubove ljudske civilizacije i njenog širenja, i da sam za ove plemenite ciljeve mogla izdvojiti samo gore navedene iznose, ali ja žarko želim, daće Bog, da drugi koji su više stekli, doprinesu najuzvišenijem cilju ljudskog roda sa većim priložima. "

Nakon trinaest godina, 1880. zamisao Satmari Karoline je sa uspehom ostvarena, kada je za tu svrhu namenjeno 80 000 forinti (zajedno sa drugim donacijama), i u Velikom Bečkereku je izgrađen kompleks zgrada, gde je smešten samostan, rimokatolički dom za učenice i škola (zajedno sa crkvom samostana) pod rukovodstvom Školskih Sestara Naše Gospe (Notre Dame). U stvarnosti, Šandor Bonaz (Bonnaz Sándor) biskup županije Čanad (Csanád) je preuzeo na sebe izvršenje testamenta udovice. Srednjoškolsko odeljenje samostana otvoreno je 1880/81. školske godine (pre toga 7 sestara je stiglo u grad kraj Begeja), a ova obrazovna ustanova je svoje blagoslovene aktivnosti obavljala sve do 1944.

"Ustanova nadaleko poznata po svojoj dobroj reputaciji" svoje postojanje duguje Karolini Satmari, i zato se svake godine u samostanu sećaju na velikodušnu gospu velikog srca. Svakog 4. novembra, na imendan Karla (Károly) održavala se spomen-misa u njenu čast. Svečano otvaranje je bilo 4. novembra 1880, na imendan Karla i glavna oltarna slika u kapeli je posvećena Sv. Karlu Borromeu, (Borromeo Károly) ali krajem 19. veka i početkom 20. veka, glavna sestra je po sopstvenom nahođenju sliku zamenila slikom Isusovog svetog srca.

Ustanova je već pri samom osnivanju bila povezana sa domom učenika, ukazujući na to da je proširila svoje aktivnosti ne samo na grad, već i za devojke sa sela. U prvoj školskoj godini, 23 polaznika je primljeno u ustanovu. Tokom godina ustanova se razvijala, širila i povećao se broj učenika. S vremenom nije bilo potrebno samo povećati broj nastavnica van crkvenih redova, već su morali i da proširuju svoje zgrade. To je bilo u leto 1898. godine, kada je osveštena nova proširena zgrada.

Rom. kat. Zarda.
Röm. kat. Kloster.

NAGYBEGSKEREK.

Tokom više od šest decenija, Školske Sestre Naše Gospe obavljale su uzorni vaspitno-obrazovni rad, a institucija je postala pojam u oblasti vaspitavanja devojaka u Banatu.

Ne smemo zaboraviti da je sve to omogućila milosrdna Karolina Satmari, koja i dan danas zaslužuje duboko poštovanje.

I na kraju, da završimo odlomakom iz pesme, koju je napisao Šamu Njilaš (Nyilas Samu)

Sećanje na Mihanovič Karolinu

"Danas nam je vraćeno
Kroz sećanje i milost -
Oživeo nam dragi pepeo,
Na grobu joj svetlost.
Dok su mnogi crne zemlje deo
prah zaboravljenih:
Danas je zeleno njeno čelo,
od venaca svežih!

Dostojna svega, šta više ...
Ima pravo i sve zasluge:
Njen radni duh nas uzdiže-
Da živi još mnoge godine.

Zauvek joj ime pamtimo!
U crkvi i školi sačuvano-
Ne truli - mada je sahranjeno
Živi joj trag blagosloveno "

Ferenc NEMET (**NÉMETH Ferenc**)

Literatura

Kraljevske knjige. U spisima je zabeleženo dodeljivanje plemićkih titula, grba, imena i državljanstva. 1527-1867. Sastavio: dr. Janoš Ileši (dr. Illéssy János) i Bela Petko (Pettkó Béla). Budimpešta, 1895

Knjiga Udruženja mađarskih inženjera i arhitekata, 1876.

Objave Mađarske akademije nauka, 1867, 1870.

Izvodi iz Matične knjige rođenih rimokatoličke crkve u Velikom Bečkereku, 1799, 1867.

Šamu Borovski (Borovszky Samu): *Torontalska županija*. Udruženje Nacionalna monografija. Budimpešta, 1912.

Listovi prestonice, 1869.

Veliko bečkerečki nedeljnik na nemačkom, 1867, 1868.

Zoltan Kalapiš (Kalapis Zoltán) : *Biografski vodič I-III*. Izdavačka kuća Forum, Novi Sad, 2000-2003

Adolf K. Kernuh (Kernúch K. Adolf) : *Monografija Banatnskog Ausburškog Evangelističkog dekanata*. Štampa kod Mađarske braće, Temišvar, 1886.

Umetnost, 1911.

Ferenc Nemet (Németh Ferenc): *Četvrt milenijuma u službi Gospodina*. Izdavačka kuća Forum , Novi Sad, 2004.

Ferenc Nemet (Németh Ferenc): *Banatski tipograf*. Plaic Ferenc Pal (1804-1884). : Bačorsag (Bácsország) /Država Bač/ Društvo zavičajaca Vojvodine. Subotica, 2014.

Ferenc Nemet (Németh Ferenc): *Srednja škola Banata*. Istorija Piarističke gimnazije u Velikom Bečkereku (1846-1920). Bačorsag (Bácsország) Društvo zavičajaca Vojvodine. Subotica, 2015

Protestantski crkveni i školski list, 1843, 1860, 1861, 1873, 1880

Sećanje na Satmari rođ. Mihanovič Karolinu. Miškolc, 25. maj 1873. Objavljeno u štampariji Adama Raca (Rác Ádám) u Miškolcu, 1873

Nedeljnik, 1867

Wikipedia - Mali Sombor

Kiszombor /<https://hr.wikipedia.org/wiki/Kiszombor/>